

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора Коломієць Алли Миколаївни на дисертацію Толстової Ольги Вікторівни „Технологія підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи” на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

В умовах соціально-політичних, економічних та екологічних змін, що відбуваються нині в усьому світі, в усіх інститутах суспільства, в тому числі і в системі вищої освіти, виникає низка нових проблем, безпосередньо пов'язаних з людиною, її духовністю, свідомістю, менталітетом, інтересами. Необхідним нині є докорінний перегляд уявлень про місце культури в суспільстві, про зміст духовних цінностей, про взаємовідносини людини й суспільства. Тобто йдеться про необхідність змін світоглядних позицій, що може бути здійснено лише за допомогою освіти, зокрема за допомогою її гуманітаризації.

Цілком очевидно, що ідеї гуманітаризації повинні стати стрижнковою основою будь-якої концепції, будь-якої освітньої реформи, будь-якого модернізаційного процесу в системі освіти.

Гуманітаризація – загальна тенденція в розвитку сучасних освітніх систем в усьому світі. Основні чинники, що інтенсифікують процес гуманітаризації на сучасному етапі – це цілісність сучасного світу, зародження нового типу цивілізації, реалії науково-технічного прогресу й могутня соціальна динаміка, що створили безпрецедентне зіткнення економічної, політичної, військової, культурної та освітньої сфер.

Гуманітарний компонент повинен мати місце у викладанні будь-якої дисципліни. У змістовному плані – це методологічні й світоглядні оцінки, обов'язковий людський вимір освіти, яка фіксує різні людські позиції, точки зору, наукові школи в певній галузі знання. Тому дисертаційне дослідження О. В. Толстової є актуальним і своєчасним.

У дисертації проаналізовано процеси становлення та розвитку гуманітаризації в історико-педагогічному контексті, методологічні підходи до гуманітарно орієнтованої підготовки майбутніх учителів математики.

Дисертанткою здійснено досить глибокий дефінітивний аналіз основних понять (гуманізм, гуманіст, гуманітарність, гуманізація, гуманітаризація тощо) з філософської, лінгвістичної, психологічної та педагогічної позицій. На основі цього аналізу дисертантка визначає гуманітаризацію освіти як процес, принцип, систему, стратегічний напрям і складову частину гуманізації.

Особливо нам імпонує визначення дисертанткою підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів як цілеспрямованого та спеціально організованого процесу якісного засвоєння загально-професійних, спеціально-професійних і гуманітарно-технологічних знань, практичних умінь, навичок і домінуючих якостей студентів, що забезпечують накопичення й збагачення суб'єктного досвіду на засадах гуманітаризації.

Дослідницею проаналізовані та враховані різні підходи до способів гуманітаризації математичної освіти учнів, що представлені в педагогічній літературі, та визначено основні напрями цього процесу: зміна акцентів навчання на досягнення світу культури, спрямування способів викладання до діалогічних методів, зміна характеру пізнавальної діяльності в бік посилення її творчості.

Дисертанткою розроблена авторська технологія підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів, яка має риси особистісно орієнтованих технологізованих систем, технологій співробітництва, розвивального навчання, інтерактивної взаємодії та ін. Заслужує особливої уваги авторська класифікація локальних технологій, зорієнтованих на включення кожного студента в процес пізнання та спілкування. Це технології організації гуманістичної взаємодії, змістового збагачення загальнокультурною складовою стимулювання гуманітарного мислення, спонукання до рефлексії та здійснення контролю.

Досить детальним і повним є компонентно-структурний аналіз поняття готовності майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи, здійснений дисертанткою, вдало визначені критерії, показники та рівні готовності до зазначеного виду діяльності.

Загалом автору дисертації вдалось створити, апробувати й перевірити на ефективність авторську технологію підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи на основі перебудови навчально-виховного процесу за технологічними принципами (концептуальність, системність, керованість, ефективність, відтворювальність) та критеріями технологічності (чіткість і послідовність, моделювання навчальних і професійних дій тощо).

Дисертантка детально описала етапи експериментальної роботи, результати пілотажного опитування вчителів, учнів і студентів. У підрозділі 3.2 чітко й детально описано особливості впровадження авторської технології підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи. Такий детальний опис робить технологію зрозумілою та доступною для впровадження іншими викладачами.

На основі систематизації інформації про форми, методи, засоби й технології гуманітаризації навчального процесу та змісту навчальних предметів дослідниця розробила лекції, практичні заняття, тренінги, структурувала факультативний курс «Технологія гуманітаризації навчально-виховного процесу», спрямувавши його на ознайомлення студентів з різноманітними підходами до створення педагогічних технологій та формування умінь конструювання локальних технологій гуманітаризації математичної освіти.

Реалізація розробленої дисертанткою авторської технології передбачала спеціальну організацію навчально-виховної та позанавчальної діяльності, що створювало умови для становлення гуманітарних моделей поведінки (гуманістичного характеру міжсуб'єктних відносин і гуманітарного стилю мислення), дозволяло майбутнім учителям математики усвідомити багатство змісту навчально-виховного матеріалу, продукувати й творчо використовувати гуманістичні ідеї в різних сферах життя та професійній діяльності, сформувати готовність до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи.

Отже, з дисертації та результатів дослідження видно, що дослідницею виконана значна робота в теоретичному й практичному аспектах. Реалізація

авторської технології підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи дозволила дисертантці організувати досить цікавий і ефективний процес у напрямі підготовки майбутніх учителів математики до такого виду діяльності.

Перевірка ефективності запропонованої авторської технології здійснювалась за допомогою системи методів педагогічного дослідження, адаптованих до мети експериментальної роботи та специфіки професійно-педагогічної діяльності (опитування, тестування, спостереження й детально розроблених анкет на визначення мотивів, домінантних якостей, гуманітарно-технологічних знань і відповідних груп умінь студентів). Одержані результати опрацьовані належним чином методами математичної статистики, зокрема за допомогою обчислення критерію Краскелла-Валліса. Усі необхідні розрахунки досить повно представлені в додатках.

Отже, можна констатувати, що поставлена мета дослідження досягнута і, як свідчать висновки, завдання дослідження повністю виконані.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на наукових конференціях різного рівня, опубліковані у фахових виданнях, знайшли практичне впровадження (що засвідчено відповідними довідками). За результатами дослідження автором опубліковано 27 праць, із яких 5 статей у провідних наукових фахових виданнях, 2 – у зарубіжних фахових збірниках. Аналіз публікацій за темою дисертації дає підстави зробити висновок про те, що в опублікованих працях повністю висвітлені результати дослідження та рекомендації щодо їх упровадження.

Автореферат дисертації О. В. Толстової написано відповідно до чинних вимог, грамотно. Він повністю відповідає змісту й структурі дисертації, дає чітке уявлення про особливості проведеного дослідження та його результати.

Авторський досвід реалізації технології гуманітаризації математичної освіти може бути корисним для організації та проведення занять з різних навчальних предметів, позанавчальної виховної діяльності, психолого-педагогічної практики. Матеріали дослідження можуть бути використані також

у процесі викладання природничо-математичних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах.

Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу О. В. Толстової, зупинимось на деяких її недоліках, запропонуємо рекомендації і поради щодо подальших досліджень:

1. Заслуговує на високу оцінку історико-педагогічний аналіз проблеми гуманітаризації математичної освіти (п.1.2) та підготовки майбутнього вчителя у цьому напрямі (п.2.1). На наш погляд, варто було б їх об'єднати, оскільки параграф 2.1 має слугувати обґрунтуванню технології, тому він не повинен носити історичного аналізу. В ньому має бути проаналізовано особливості підготовки сучасного вчителя математики до гуманітаризації математичних дисциплін.
2. На нашу думку, у параграфі 1.1 доречним було б навести більше прикладів використання ідей гуманітаризації у вітчизняній та зарубіжній математичній освіті під час аналізу історико-педагогічних етапів становлення та розвитку зазначеної проблеми.
3. Заслуговує на увагу побудова та обґрунтування стратегії наукового пошуку дослідження, яку у роботі представлено на різних рівнях методології науки (філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому). Однак, оскільки ідеї холістичної філософії займають центральне місце у дослідженні, на нашу думку, необхідно було б дослідити глибше їх зміст, порівнюючи холістичну та гуманітарну парадигми освіти та чіткіше окреслити напрями використання ключових ідей в змісті гуманітаризованого освітнього процесу та способах його організації.
4. Доцільно було б більш ґрунтовно розглянути реалізацію культурологічного підходу: його роль у формуванні загальної, гуманітарної, математичної, професійно-педагогічної культур в процесі підготовки майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти,

оскільки в контексті зазначеної проблеми він видається важливим та значимим, однак у дослідженні він висвітлений не достатньо широко.

5. У параграфі 2.3. описано структуру готовності майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи, що містить ціннісно-мотиваційний, особистісний, змістовий, операційно-діяльнісний компоненти та, відповідно мотиваційний, особистісний, когнітивний та діяльнісний критерії та їх показники. Однак, оцінний критерій, що повинен був би розкрити зміст рефлексивно-результативного компоненту готовності, не представлений в процесі експериментальної перевірки (п.3.1, 3.3).
6. Заслуговує на увагу авторська класифікація відомих технологізованих систем, що можуть бути віднесені до гуманітарно орієнтованих за певними *ознаками*, що представлена у п.2.2. На нашу думку, цікавим було б їх детальніше окреслення крізь призму спільного та відмінного у будові змісту, способах взаємодії як в процесі вивчення «точних», так і суспільно-гуманітарних дисциплін.
7. Цілком виправданою є здійснена дисертанткою власна класифікація локальних технологій гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи. Проте в дисертаційній роботі, на жаль, не висвітлено їх зміст, зокрема тих авторських, про які йде мова у п.2.2, п.3.2 дисертаційної роботи.
8. Дисертаційне дослідження було б більш повним якби автор не лише давала короткий теоретичний опис *засобів* (гуманітарно-технологічних карток, гуманітаризованих завдань і повідомлень, електронних презентацій), а у додатки винесла б предметні методичні розробки хоч би кількох з них, які були використані дослідницею і мали найбільший ефект у процесі їх застосування.

Зазначені недоліки, на наш погляд, не впливають на ґрунтовність і вагомість проведеного дослідження, на його загальну позитивну оцінку. Для даної роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку

використаних джерел і додатків, характерна конкретність, логічна та структурна цілісність.

Робота, що рецензується, є конкретним внеском у розвиток теорії і методики професійної освіти. Подальші дослідження варто здійснювати в напрямі створення відповідного науково-методичного забезпечення для гуманітаризації змісту й форм математичної освіти.

Отже, дисертаційна робота О. В. Толстової є завершеним, цілісним, самостійно виконаним дослідженням обраної проблеми. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні експериментально одержані результати, які в сукупності є суттєвими для сучасної педагогічної науки. Результати дослідження доцільно використовувати у вищих навчальних закладах, які готують майбутніх учителів математики.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферата та опублікованих наукових праць О. В. Толстової дає підставу зробити такий висновок:

дисертація Толстової Ольги Вікторівни на тему „Технологія підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи” за актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, новизною та практичним значенням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам, що висуваються нормативними документами до кандидатських дисертацій, а тому її автор цілком заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

професор кафедри основ
фундаментальних дисциплін,
проректор з наукової роботи
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
доктор педагогічних наук, професор

А.М. Коломієць